

Bir Unutkanlığın Anımsattıkları ve ASALA Olayı
2012-11-28 11:11:00

Sarkis Hatspanyan, 29 Ocak 2011 tarih ve Unutulan Adambaşlıklı yazısında Hayri Argav'ın Belge Yayınlarından çıkan O Şafağın Atlıları - 12 Eylül İdamları adlı kitabından söz ediyor. Argav'ın bu kitapta, 12 Eylül asker faşizm yıllarında ve 24 Ekim 1984 yılında ANAP hükümeti döneminde toplam 49 kişi salben idam edildiler. Bu yıllar arasında idam edilenlerin 17'sini sol, 9'unu sağ, geri kalanlarını ise adli suçlular oluşturuyordu dediğini aktaran Hatspanyan şu haklı yorumu ekliyor:

Sayın Argav değerli çalışmasını, gerçekleştirilen en son idamdan da tam 10 yıl sonra, yani 1994 Aralık ayında tamamlamış olduğu hâlde sanki bir 'hafıza-i beşer' kaybına uğramış olmalı ki, söz konusu dönemdeki idamların gerçekte 49 değil, 50 insanın canına kıyılmış olunan bir tarih kesitine istisna ettiğini 443 sayfalık kitabında, anlaşılmaz bir şekilde görmezden gelmişti. O kitabın ne önsöz, ne sonsöz ve ne de salt sayısal, istatistik bilgilendirme bölümünde bile "unuttuğu" idam edilmiş tek insanoğlu Levon Ekmekçiyan adlı bir Ermeniydi. O, ne sol, ne sağ görüşlüler ve hatt ne de adli suçlular diye adlandırılanların listesine bile alınmayacak kadar unutulmuştu'!

Belge Yayınları'nın sahibi Ragıp Zarakolu, Gündem gazetesinin 4 Mart 2011 tarihli sayısında yayımlanan 'Unutulan' adam başlıklı yazısında bu konuya çok kısa bir biçimde ve diplomatik bir üslupla değinmeyi yeğlemiş. Zarakolu şöyle diyor:

Bu arada ondan (Sarkis Hatspanyan'dan- G. A.) aldığım mektupta, 12 Eylül idamlarından konuşulurken atlanan bir ismi, hepimizin bir ayıbı olarak anmak istiyorum: Levon Ekmekçiyan. Neyse ki, Sarkis Çerkezyan Bu Dünya Hepimize Yeter' adlı kitabında ondan bahsetmişti.

Ortada ciddi, hem de çok ciddi bir hata ya da atlamamanın olduğu belli. Zarakolu bunu hepimizin bir ayıbı olarak nitelemekle yetiniyor ve bu arada Sarkis Çerkezyan'ın Bu Dünya Hepimize Yeter adlı kitabında ondan, yani Levon Ekmekçiyan'dan bahsettiğini söylüyor. Eğer Ragıp arkadaş bu son hususa, Belge Yayınevi'nin Anadolu'nun gayrimüslim halklarının yazgısı konusunda duyarlılığını anımsatmak için değinmişse, buna hiç de gerek yoktu. Çünkü konuya az da olsa ilgi duyan herkes Belge Yayınevi'nin bu alandaki çok değerli hizmetlerinden haberdardır. Ancak Sarkis Çerkezyan'ın kitabında yer almış olması, bu hususun Hayri Argav'ın kitabında yer almamasını mazur göstermenin ya da hafifletmenin gerekçesi olamaz. Hiç olmazsa bu konuda her koyunun kendi bacağından asılması gerektiğini söyleyebiliriz.

Bu hata ya da atlamada, yayınevinin de bir ölçüde sorumluluğu olduğu düşünülebilir. Ama bu olayın esas sorumluluğunun hemen hemen tümüyle yazar Hayri Argav'a ait olduğu bellidir. Bilebildiğim kadarıyla kendisi bu konuda herhangi bir açıklama yapmamış ya da belki de yapmamayı tercih etmiştir. (En azından ben, internette yaptığım taramada böylesi bir şeye rastlamadım.) Yazarın, epey emek harcamayı gerektirdiğini tahmin edebileceğimiz 443 sayfalık böyle bir kitabı hazırlamakla Anadolu insanının belleğini tazelemesine yaptığı katkıyı takdir etmemek haksızlık olur. Ne var ki onun, böyle bir çalışma sırasında 12 Eylül ve onu hemen izleyen dönemde idam edilen insanların sayısının 49 değil, 50 olduğunu bilmediğini ya da unuttuğunu düşünmemiz de neredeyse olanaksız. Bu, -içinde Argav'ın da bulunduğu- konuya aşina olanların öteden beri bildiği bir olgu olmakla kalmıyor sanırım, 7 Ağustos 1982 Esenboğa baskını gerçekleştiğinde yazarın kendisi de cezaevinde bulunuyordu ve cezaevlerindeki siyasal tutsakların bu konuya ilişkin tartışmalarına tanık olmuş ve büyük olasılıkla katılmıştı da. Zaten hem kitabın yazıldığı dönemde ve hem de daha sonraki yıllarda, kaynaklara yönelik yapılacak en sıradan bir arama bile anılan dönemde 49 değil, 50 kişinin idam edildiğini gösteren verileri anında gözler önüne serecekti. Buna resm kaynaklar da dahildir. O zaman geriye bir tek seçenek kalır: Yazar, Levon Ekmekçiyan'ın adını BİLEREK VE KASITLI OLARAK anmamış ve idam edilenler listesinden çıkarmıştır. Neden böyle davrandığını benim ya da başkalarının bilmesi olanaklı olmadığına göre bu konuda bir açıklama yapmak da kendisine düşer.

Herhlde, bir parça tarih duyusu olan herkesin, bu hata ya da atlamann, Levon Ekmekçiyan'a ilişkin tikel bir ayıp olmanın çok otesinde olduğunu ve önemli bir simgesel anlam taşıdığını kavrayacaktır. En azından 1915'den bu yana bu topraklarda sadece Ermeni halkı yoğun bir gerici teröre hedef olmakla kalmamıştır kiliseler, tarihsel anıtlar, şarkılar, yemekler, yer isimleri de içinde olmak üzere Ermeni olan her şey, aynı zamanda sistemli bir unutturma ve belleklerden silme çalışmasının konusu olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Dolayısıyla Argav'ın unutkanlığının, Osmanlı-Türk gericiliğinin onyıllardır hepimizi, özelde Ermeni halkının ve genelde gayrimüslim halkların katkılarını ve hatt varlıklarını silmeye ve unutturmaya çalışan bir siyasal kültürle kuşatmış olduğu koşullarda yaşanmış olması belki belki!- hafifletici bir gerekçe sayılabilir. Ama, 12 Eylül ve onu izleyen ANAP hükümeti döneminde idam edilen faşistleri ve adi mahkmları bile anıp da Ermeni kökenli bir devrimciyi -hem de birden fazla basısı yapılan bir kitapta- anmamanın pek yenilir yutulur bir şey olmadığı meydandadır.

Sarkis arkadaşımın MamakAsker Cezaevi'ndeki siyasal mahpusların, diğer idam edilenleri hep protestolarla, sloganlarla, anma törenleri, şiirler ve marşlarla ğurlarken (Sevda KURAN-AKDAğ) Levon Ekmekçiyan'ın idamına herhangi bir tepki göstermemiş olmalarına ilişkin gözlemi de tamamen yerinde. Bu tavırla, Hayri Argav'ın, Ekmekçiyan'ın adını idam edilenler listesinden silmesi ya da bu listeye koymayı unutması arasındaki benzerlik ne denli çarpıcı!

* * * * *

Bu vesileyle, birkaçszckle de olsa Sarkis'in, bir grup marxist geninsan tarafından 1975'te kurulan Ermeni rgt biçiminde tanımladığı ASALA rgtne ve onun eylemlerine ilişkin değerlendirmelerine değinmek isterim. Sosyalizmi ve/ ya da Marksizmi milliyetçilikle birleştiren örgütleri sosyalist ya

da Marksist olarak tanımlamak, hayli yaygın bir yanılgıdır. Oysa, bir grubun ya da partinin Marksist olarak tanımlanabilmesinin iki olmazsa olmaz koşulu vardır. Bunlar a) üretim araçlarının özel mülkiyetine karşı bu araçların kollektif mülkiyetinden ve b) kapitalizme ve burjuva demokrasisine karşı sosyalizmden ve işçi sınıfının diktatörlüğünden ya da bir başka anlatımla sosyalist demokrasiden yana olmaktır. Yoksa 1900'lerin Ermeni Devrimci Federasyonu'ndan (Taşnagsutyun) 1920'lerin IRA'sına, 1960'ların Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ne ve 1970'lerin PKK'sına kadar pek çok küçük-burjuva partisi ve örgütünü sosyalist saymak zorunda kalırız. 19. yüzyılın son onyıllarından günümüze çok sayıda ulusal kurtuluş hareketi Marksizmden etkilenmiş ve yer yer yarı-Marksist bir söylem de kullanmıştır. Bayrakların karıştırılmaması, yani proleter devrimciliği ile küçük-burjuva devrimciliği ya da reformizmi arasındaki çizginin bulanıklaştırılmaması kaydıyla bu hareketlerin Marksizmden etkilenmeleri ve daha halkçı bir nitelik kazanmaları olumlu bir gelişme sayılabilir. Devrim dalgasının yükseldiği dönemlerde bu kaçınılmazdır da. Ancak bu hareketlerin ufku anti-faşizmle, anti-emperyalizmle, anti-feodalizmle vb. sınırlıdır. Son çözümlemede bir burjuva ideolojisi olan milliyetçiliği Marksizmle birleştirmeye girişen örgütler er ya da geç açıkça milliyetçi bir çizgiye, bazan da Taşnagsutyun örneğinde olduğu gibi- anti-komünist ve pro-emperyalist bir çizgiye gelmişlerdir.

ASALA'nın eylemlerinin, unutulmaya yüz tutan Ermeni jenosidinin yeniden anımsanmasına ve Diaspora'daki Ermeni halkının siyasal seferberliğine önemli ölçüde katkıda bulunduğu doğrudur. ASALA'nın (ve Taşnagsutyun partisine bağlı JCAG'ın/ Ermeni Jenosidi Adalet Komandoları) 1975-85 yılları arasında yaptığı silahlı eylemler dünyanın Ermeni halkının çektiği acıları tanımasına da yardımcı olmuştur. Hatspanyan'ın şu sözleri, esas itibariyle doğrudur:

Bir anlamda faşist Adolf Hitler'in Şimdi artık kim Ermenileri hatırlıyor ki ?' acı sözlerinin geciken bir yanıtının verilmesini de sağlayan ASALA, böylece hem dünyanın Ermeni davasıyla tanışmasını sağlamış, hem de o zamana dek görülmemiş barbarlıkta bir vahşete uğratılan, 20. yüzyılın ilk soykırımının kurbanı edilmiş Ermenilerin adalet arayışlarının haklı bir istem olduğunun uluslararası alanda kabul ve destek görmesine de öncülük etmiştir.

Öte yandan Hatspanyan'ın, Unutulan Adam başlıklı yazısında, oluşumunu bir ölçüde, Ortadoğu, Afrika, Asya ve Latin Amerika halklarının ulusal kurtuluş ve devrim savaşlarının damgasını vurduğu 1960'ların ve 1970'lerin koşullarına borçlu olan ASALA'yı ve onun militanlarını şu sözlerle idealize ettiğini görüyoruz:

ASALA'nın vermiş olduğu can kayıpları, dünyada o zamana kadar hiç benzeri olmayan bir olgu, henüz adlandırılmamış bir durumun varolması tüm özelliklerini taşıdığı için de, bilinen klasik ŞEHİT anlamının çok ötesindedir...

ABD, Kanada, Fransa, İran, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Mısır, Kıbrıs veya Yunanistan'da doğmak zorunda bırakılmış Ermenilerin üçüncü nesline ait bu genç insanların... intihar komandosı vasfıyla bilinçli olarak ölümü göze alması, büyük bir saygıya layıktır ve sırf bu özelliğin varoluşu bile insanları bu olguyla ilgili etraflıca düşündürmeye itmelidir. Sarkis'in, ASALA'nın saflarında çok sayıda dürüst ve yiğit devrimcinin yer aldığı yolundaki saptamalarına katılmamak için bir neden görmüyorum. Özellikle bu örgütün, 12 Eylül cuntası koşullarında Türkiye'de, hem de hemen hemen hiçbir yerel desteğe sahip olmaksızın Esenboğa Havalimanında gözüpek bir silahlı eyleme girişmesinin haklı bir hayranlık uyandırmasını da doğal karşılıyorum. Tabi aynı şeyi özellikle ASALA'ya çok daha hoşgörülü yaklaşan Fransa, ABD, Kanada, İspanya, İsviçre, Portekiz, Almanya, Yunanistan gibi ülkelerde yapılan silahlı eylemler için söyleyemeyeceğimizi unutmamak kaydıyla. Fakat bir örgütün siyasal niteliğini ve pratiğinin objektif anlamını, onun saflarındaki, hatt liderlik kadrosundaki militanların kişisel özelliklerine bakarak belirleyemeyiz. (Bu arada bu eylemlerin belli bir süre, Batı Avrupa emperyalistlerinin hoşgörüsünün şemsiyesi altında yürütüldüğünü ve bir bölümünün de Türkiye-Avrupa ilişkilerinin kötü/ çok kötü olduğu 12 Eylül 1980 sonrasına denk geldiğini unutmamamız gerekiyor.) Öte yandan, büyük iddialarla ortaya çıkan ASALA'nın, hatalı stratejisi ve taktikleri nedeniyle bir süre sonra bir daralma ve iç çatışmalara kadar varan bir bölünme ve tükenme sürecine girdiği, İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgal etmesiyle Beyrut'taki lojistik destek üslerini yitirmesine ve Fransız istihbaratının giriştiği bir kaç operasyona da bağlı olarak 1980'lerin ikinci yarısında edimsel olarak ortadan kalktığı biliniyor. O hâlde şimdi bu örgütün siyasal pratiğine kuşbakışı göz atabiliriz.

ASALA'nın silahlı eylemleri temel stratejisi şu ya da bu emperyalist ülkenin yöneticileri katında kulis çalışması yaparak Ermeni jenosidinin kabulünü

sağlamaktan ibaret olan, hatt onu bile yapmaktan aciz hle gelmiş klisik Ermeni burjuva partilerine güvenini yitirmiş olan Diaspora Ermenileri arasında uzunca bir süre görece geniş bir destek bulmuştur. Bunun çok önemli bir nedeni bu eylemlerin, jenosid artığı Ermeni halkının doyurulmamış haklı intikam duygusuna hitap etmesi ve belki de onlar tarafından, jenosidi izleyen yıllarda İttihat ve Terakki yöneticilerini hedef alan çok haklı öç alma eylemlerinin bir devamı gibi algılanmasıdır. Ermeni halkının duygularını anlıyor ve belirli ölçülerde paylaşıyorum da. Ancak gerek strateji ve gerekse taktikler, esas olarak duygulara dayandırılmaz. ASALA'nın ise ne taktikleri sağlam ve objektif bir analiz temeli üzerinde yükselmiş ve ne de bu taktiklerin hizmet etmesi gereken stratejisi doğru ve gerçekleştirilebilir bir nitelik taşımıştır. ASALA yöneticilerinin özü, silahlı eylemlerle Türkiye'yi sergileme, Batılı bağlaşıklık ve efendilerinden ayırma ve diplomatik yalnızlığa itme, Batı Ermenistanı Türkiye'den koparma ve Sovyet Ermenistanı'yla birleştirme biçiminde özetlenebilecek olan stratejisi ne doğrudu, ne de gerçekleştirilebilir bir nitelik taşıyordu. (1) Ne ABD ve NATO ve ne de sosyalist olarak nitelediği revizyonist/ sosyal-emperyalist Sovyetler Birliği -ASALA'nın çok daha güçlü olmuş olması hlinde bile- bu fazlasıyla ütöpik stratejiyi destekleyebilir ve böylesi bir harita değişikliğine onay verebilirlerdi.

Aynıhusus, üç aşağı beş yukarı ASALA'nın, esas Türkiye dışındaki Türk diplomatlarına ve THY bürolarına silahlı saldırı eylemleri olan taktikleri için de geçerlidir. Herşeyden önce terörizm taktiği çok büyük bir dikkat ve titizlik gerektirir. Tutarlı demokrat ve enternasyonalistler, ezilen sınıfların ve ezilen ulusların silhlanmaları ve silh taşımalarını hem son derece önemli, hem de bütünüyle meşru görürler. Ancak, devrimci örgütler sınıf savaşımının en üst biçimi olan silhlı eylemlere başvurduklarında, doğru hedeflere, doğru yerde ve doğru zamanda saldırmayı gözetmekle ve devrimci meşruiyet çizgisinden sapmamakla ve haklılık ve ahlküstünlük konumundan uzaklaşmamakla yükümlüdürler. Engels 1891'de o yüzden, Önce siz ateş edin mösyö burjuvalar! demişti. Yolunu tutarlı bir devrimci bakış açısının aydınlatmadığı ve ezilen sınıfların ve ulusların kitle eylemlerinin bir devamı ve uzantısı olmayan silhlı eylemler ise rahatlıkla yozlaşabilir, bayağı bir çeteciliğe dönüşebilir, provokatif bir nitelik kazanabilir ve siyasal gericiliğin ekmeğine yağ sürebilir.

Evet ASALA eylemleriyle bazı kazanımlar elde edilmiş ya da onların yolu açılmıştır. Ama ne pahasına... Çoğu zaman tartışmalı hedeflere yönelen ve Türk-Ermeni sorunuyla ilgisi olmayan insanların ölümü ve yaralanmasına yol açan bu tür silahlı eylemler, sorunun esas (ya da potansiyel) muhatabı olan Türk halkı ile Ermeni halkı arasındaki mesafenin daha da açılmasına, Türk halkının Ermeni-karşıtı duygu ve önyargılarının daha da pekişmesine yardımcı olmuş ve Türk burjuvazisi ve gericiliğinin eline Türk şovenizmini güçlendirmek için arayıp da bulamadığı bir propaganda malzemesi vermiştir. Bu eylemler pratikte Türk gericilerine ve generallerine kurban postuna bürünme ve sadece Türkiye Ermenilerini değil, Türkiye Kürtlerini ve onların -Ermeniler tarafından yönetildiği ileri sürülen- ulusal hareketini ve Türk işçi sınıfı ve emekçilerini ve Türkiye devrimci hareketini hedef alması, onlara saldırması için ek olanaklar sunmuştur.

ASALA eylemlerinin, Ermeni davasının duyulması ve propagandasına önemli ölçüde katkıda bulunmuş olması, bu eylemler sırasında masum insanların ölümüne ve yaralanmasına yol açılmasını asla haklı göstermez. Hatspanyan'ın, ASALA militanlarının sivillerin zarar görmemesi için özen gösterdiği yolundaki saptaması büyük olasılıkla doğrudur ancak örgütün silahlı eylem tarzı ve eylem yapmak için seçtiği mekanlar kaçınılmaz olarak, esas hedef sayılan Türk devlet görevlileri dışındaki insanların da zarar görmesine yol açıyordu. Bunlara 9 kişinin ölümü ve 82 kişinin yaralanmasına yol açan Esenboğa Havalimanı eylemini (7 Ağustos 1982), çoğu Fransız 8 kişinin ölümü ve 90 kişinin yaralanmasına yol açan Orly Havalimanı eylemini (15 Temmuz 1983), 2 kişinin ölümü ve 23 kişinin yaralanmasına yol açan Bonn Fransız Elçiliği eylemini (25 Ağustos 1983) örnek gösterebiliriz.

Son olarak, ASALA'nın silahlı eylemleriyle edinilmiş olan kazanımların bu tür eylemlerle değil de, güçlü, kapsamlı ve iyi örgütlenmiş bir sergileme, siyasal seferberlik ve kitle eylemleriyle elde edilip edilemeyeceğini de sorabiliriz ve sormalıyız.

* * * * *

Türk-Ermeni sorunu, dışardan dayatmalarla, yani geçmişte Ermeni halkını ve

kendilerine bel bağlamış başka halkları pek çok kez arkadan hançerlemiş ve bugün de hançerlemekte ve hlihazırda İslm jeografisini kana bulamakta ve insanlığı bir Üçüncü Dünya Savaşına sürüklemekte olan büyük devletlerin müdahaleleriyle ya da çeşitli ülkelerin parlamentolarında alınan Ermeni jenosidini tanıma kararlarıyla vb. çözülemez bu sorun her iki halkın da dönüşmesi, yani Türk halkının kendi geçmişiyle yüzleşmesi ve kendi eli kanlı egemen sınıfıyla hesaplaşması, ama aynı zamanda Ermeni halkının da kendini Türk-karşıtı önyargılarından arındırması yoluyla çözülebilir. Türk ulusunun oluşum süreci dikkate alındığında bunun hiç de kolay olmadığı, hatt son derece zor olduğu doğrudur ama önemli tarihsel sorunlara kestirme ve görünüşte radikal çözümler arama ve bulma çabaları hayal kırıklığıyla sonuçlanmaya, hatt bazı durumlarda sorunu daha da içinden çıkılmaz hle getirmeye mahkmdur. Lenin'in, Biricik doğru politikanın ilkeli politika olduğu yolundaki sözleri, Türk-Ermeni sorununun çözümü için de geçerlidir.

DİPNOTLAR

(1) ASALA liderlerinden Monte Melkonyan örgütün hedefini şöyle açıklıyordu:

Farklı Ermeni akımları ve çevrelerinden gelen ve tüm topluluk-içi çatışmaları bir yana koyarak ASALA'da birleşen bizler, esas amacımıza... Batı Ermenistan'ı kurtarmak ve onu, bugünün özgür Sovyet Ermenistanı'yla birleştirerek bütünleşmiş ve devrimci bir Ermenistan'ın oluşturulmasına hizmet ediyoruz. (Armenia, No. 131/13, 1986, s. 7, aktaran Michael M. Gunter, Armenian Terrorism in the 20th Century/ 20. Yüzyılda Ermeni Terörizmi, Kış 2007) ABD Dışışleri Bakanlığı'nın aynı konuyu ele alanPatterns of Global Terrorism Report-1996adlı yayınına göre ASALA'nın amacı, Türk hükümetinin 1915'de 1.5 milyon Ermeninin ölümünden sorumlu olduğunu kamuoyu önünde kabul etmeye, tazminat ödemeye ve bir Ermeni yurdu için toprak vermeye zorlamaktı.

(2) ASALA yöneticilerinden Monte Melkonyan örgütün, hedef gözetmeyen terör eylemlerinden yana olmakla suçladığı bir başka öndegelen yöneticisini

(Hagop Hagopyan) şu sözlerle eleştiriyordu:

Ermeni devrimi adına, düzinelerce masum insanın öldüğü ve yüzlerce başka insanın da yaralandığı insanlık-dışı operasyonlar gaddarlıklar gerçekleştiriliyordu.(Booklet Giving History of ASALA's Existence/ASALA'nın Tarihini Anlatan Broşür, aktaran Michael M. Gunter, Armenian Terrorism in the 20th Century)

19-20 Mayıs 2011